

دانشگاه شهید چمران اهواز

شماره پایان نامه:

دانشگاه شهید چمران اهواز

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

پایان نامه کارشناسی ارشد

گرایش:

فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:

بررسی مسئله تنظیم جمعیت از دیدگاه فقه اسلامی

استاد راهنما:

دکتر سید حسین آل طاها

استاد مشاور:

دکتر عبدالحسین رضایی راد

نگارنده:

رضا نصیرپور

شهریور ۹۱

باسمه تعالی

دانشگاه شهید چمران اهواز
دانشکده الهیات و معارف اسلامی

(نتیجه ارزشیابی پایان نامه دکتری / ارشد)

پایان نامه آقای رضا نصیریور دانشجوی رشته: فقه و مبانی حقوق اسلامی

دانشکده الهیات و معارف اسلامی به شماره دانشجویی ۸۸۱۱۷۱۲

با عنوان :

بررسی مسئله تنظیم جمعیت از دیدگاه شرع

جهت اخذ مدرک : کارشناسی ارشد در تاریخ : توسط هیأت داوران مورد ارزشیابی قرار گرفت و با درجه..... تصویب گردید.

امضاء	رتبه علمی	اعضای هیأت داوران :
.....	استاد راهنما:.....
.....	استاد مشاور :
.....	استاد داور :.....
.....	استاد داور :.....
.....	نماینده تحصیلات تکمیلی :.....
.....	مدیرگروه :
.....	۳. معاون پژوهشی و تحصیلات تکمیلی دانشکده :
.....	۴. مدیر تحصیلات تکمیلی دانشگاه :

تقدیم به:

قطب عالم امکان

بقیه الله الأعظم حضرت صاحب العصر و الزمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف)

برگ سبزیست تحفه درویش چه کند بی نوا ندارد بیش

سپاسگزاری:

بدین وسیله از

- اساتید محترم جناب آقایان، دکتر آل طاها و دکتر رضائی راد به واسطه راهنمایی ها و زحمات بی

دریغشان؛

- استاد مهربان دکتر نشان به واسطه منش آموزنده ایشان؛

- پدر ارجمند و گرامی، مادر دلسوز و مهربان؛

- همسر عزیز و همراه؛

- و خواهران و برادر عزیزم ؛

به خاطر یاری، صبر و تشویقشان؛

کمال تشکر، سپاسگزاری و قدردانی را دارم.

فهرست

۱ کلامی از امام راحل

مقدمه

۲ نگاه حیوانی و نگاه متعالی به انسان در بحث کنترل جمعیت

فصل اول

۴ تعاریف و کلیات

۵ تعاریف

۵ جمعیت

۶ تنظیم

۶ شرع

۶ فرض تحقیق

۶ روش تحقیق

۶ محدودیت های تحقیق

۷ ضرورت تحقیق

فصل دوم

- ۹..... سابقه توجه به مسئله جمعیت
- ۱۱..... تاریخچه بحث تنظیم جمعیت
- ۱۳..... پراکندگی جمعیت در سیاره ی زمین
- ۱۴..... قطب های تراکم جمعیت
- ۱۴..... ناپیوستگی و فاصله های تراکم جمعیت از همدیگر
- ۱۶..... رشد جمعیت دنیا و تاریخچه رشد جمعیت انسانی
- ۱۷..... رشد جمعیت در ایران
- ۱۹..... بررسی نظریات مختلف جمعیتی
- ۲۰..... طرفداران افزایش جمعیت
- ۲۱..... دوره ی باستان: روم، ایران، یونان
- ۲۲..... ادیان: زرتشت، بودا، یهود و مسیحیت
- ۲۵..... دوره ی قرون وسطی و معاصر: مرکانتیلیست ها، سوسیالیست ها و جامعه شناسان
- ۲۷..... مخالفان افزایش جمعیت
- ۲۸..... طرفداران جمعیت ثابت
- ۲۹..... طرفداران حد متناسب جمعیت

فصل سوم

- ۳۱ بررسی مسائل تنظیم جمعیت از ابعاد مختلف
- ۳۳ بعد اقتصادی
- ۳۴ تنظیم تولید و مصرف
- ۳۵ نقد و بررسی
- ۴۰ اشتغال
- ۴۲ نقد و بررسی
- ۴۸ چرا بخش کشاورزی؟
- ۵۲ بررسی سیاست گذاری ها و وضعیت مسکن در کشور
- ۵۲ علت اهمیت پرداختن به مقوله مسکن
- ۵۳ برنامه اول توسعه اقتصادی - اجتماعی - فرهنگی کشور
- ۵۵ برنامه دوم توسعه اقتصادی - اجتماعی - فرهنگی
- ۵۶ برنامه سوم توسعه اقتصادی - اجتماعی - فرهنگی
- ۵۹ بررسی دیدگاه اقتصادی اسلام در منابع کتاب و سنت
- ۵۹ محبوبیت کثرت عددی
- ۷۴ تحقیق در مسئله انزال رزق از آسمان در تفسیر المیزان
- ۷۹ ارتباط مسئله رزق و روزی با اعمال انسان
- ۸۰ سنت الهی در روزی دادن به مردم: "يُنزَلُ بِقَدَرِ مَا يَشَاءُ"

- مؤثر بودن اعمال بشر در نظام کون و طبیعت ۸۴
- فتح باب برکات آسمان در امت های پیشین ۸۶
- احصا و بررسی روایات مربوط به مسئله فقر ۹۰
- الف: روایات بیان کننده خطرات و معضلات فقر برای فرد و جامعه ۹۰
- ب: دسته دوم روایات مبین دلایل ایجاد فقر ۹۱
- حضور زنان به عنوان نیروی فعال در عرصه های اقتصادی ۹۸
- نقد و بررسی ۹۹
- بعد سیاسی - نظامی ۱۰۲
- بعد فرهنگی - اجتماعی ۱۰۵
- مسائل تربیتی و آمار جرم و بزهکاری ۱۰۶
- نقد و بررسی ۱۰۷
- بررسی نظریات تربیتی اسلام ۱۱۰
- سلامت نفس والدین ۱۱۰
- رزق حلال ۱۱۴
- احترام و تکریم فرزند ۱۱۶
- همبازی شدن با کودک ۱۱۹
- سلام دادن به کودک ۱۲۲

- ۱۲۴..... اسوه حسنه بودن والدین.....
- ۱۲۵..... تسمیه به اسامی مبارکه.....
- ۱۲۷..... دور نگه داشتن فرزندان از گناه و زمینه های آن تا سن رشد.....
- ۱۲۸..... بیان و توضیح راه صحیح به فرزند و تفهیم خیر و شر به او.....
- ۱۲۸..... تعظیم شعائر و شرکت در مجالس ذکر.....
- ۱۳۰..... **تنظیم جمعیت و سلامت نسل**.....
- ۱۳۴..... رابطه تنظیم جمعیت و ضریب هوش.....
- ۱۳۵..... سلامت و بهداشت زنان.....
- ۱۳۶..... نقد و بررسی.....
- ۱۳۷..... **بعد دینی و شرعی**.....
- ۱۳۷..... **بررسی نصوص و روایات مطلوبیت تکثیر نسل**.....
- ۱۳۷..... الف: آیات.....
- ۱۳۹..... ب: روایات.....
- ۱۴۰..... روایات دال بر مطلوبیت ازدواج، فرزند آوری و افزایش آنها.....
- ۱۴۲..... روایات تأکید بر ازدواج با زنان زایا و نهی از ازدواج با زنان نازا.....
- ۱۴۵..... روایاتی در باب مذمت زنان نازا.....
- ۱۴۵..... روایاتی که افراد بدون فرزند را هالک و بدون نتیجه معرفی می کند.....
- ۱۴۶..... روایات دال بر دعا برای طلب فرزند (به ویژه فرزند صالح).....

- ۱۴۸..... بررسی روایات و شبهاتی که طرفداران تنظیم جمعیت مطرح می کنند..... ۱۴۸
- اول - احادیثی با این مضمون که کمی عیال یکی از اسباب راحتی دنیاست..... ۱۴۸
- پاسخ به این استدلال ۱۴۹
- دوم - اگر فزونی فرزند مطلوب است چرا در بعضی از ادعیه برای دشمنان دین درخواست گردیده است؟ ۱۵۰
- پاسخ به این استدلال ۱۵۱
- سوم - روایت امام رضا علیه السلام..... ۱۵۲
- پاسخ به این استدلال ۱۵۳
- چهارم - منافات با آیات سرزنش کننده اهل تفاخر به فرزند ۱۵۳
- پاسخ به این استدلال ۱۵۳
- پنجم - تعبیر فتنه در قرآن ۱۵۴
- پاسخ به این استدلال ۱۵۴
- ششم - جایز بودن عزل در زمان گذشته ۱۵۵
- پاسخ به این استدلال ۱۵۵

فصل چهارم

- ۱۵۷ طرق جلوگیری، سقط جنین و احکام آنها
- ۱۵۸ انواع روش های پیشگیری از بارداری
- ۱۵۹ روش های پیش گیری غیر هورمونی
- ۱۵۹ الف- قطع نزدیکی (عقب کشیدن)
- ۱۶۰ ب- آمنوره ناشی از بارداری
- ۱۶۰ ج- خودداری دوره ای یا تنظیم خانواده طبیعی
- ۱۶۱ د- کاندوم
- ۱۶۱ ه - سد کننده های مهبل (دیافراگم مهبل، کلاهک دهانه ی رحم)
- ۱۶۲ و- وسایل داخل رحمی (IUD)
- ۱۶۴ روش های پیش گیری هورمونی
- ۱۶۴ الف - قرص های ضد بارداری
- ۱۶۶ ب - پیش گیری کننده های هورمونی - تزریقی
- ۱۶۶ ج - کاشت زیر پوستی
- ۱۶۷ د- پیش گیری پس از نزدیکی
- ۱۶۷ ه- پیش گیری هورمونی در مردان
- ۱۶۸ روش های عقیم سازی
- ۱۶۸ الف - روش های عقیم سازی در زنان

- ب - روش های عقیم سازی مردان ۱۷۱
- بررسی روش های پیش گیری از بارداری از نگاه فقه اسلامی ۱۷۲
- عزل ۱۷۳
- عزل از دیدگاه شیعه ۱۷۳
- ۱- دلایل جواز عزل ۱۷۵
- ۲- دلایل حرمت عزل ۱۷۹
- عزل از نگاه فقه اهل سنت ۱۸۰
- ۱- جواز عزل ۱۸۰
- ۲- کراهت مطلق عزل ۱۸۴
- ۳- حرمت عزل ۱۸۴
- سایر روش های پیش گیری از بارداری (به جز عزل) ۱۸۵
- دیدگاه فقه شیعی ۱۸۵
- ۱- اضرار به نفس در روش های پیشگیری از بارداری ۱۸۷
- نظر مشهور در حرمت اضرار به نفس ۱۸۷
- نظر غیر مشهور در اضرار به نفس ۱۹۳
- ۲- لمس و نگاه در مقام معالجه ۱۹۶
- ۳- منظور از اضطراب و حرج در مقام معالجه ۲۰۰

- ۴- لمس و نگاه در موارد غیر ضروری ۲۰۱
- جمع بندی ۲۰۳
- ۵- مشکلات فقهی روش های پیش گیری از بارداری ۲۰۴
- ۶- روش های عقیم سازی ۲۰۹
- ۷- پیشنهاد های فقهی کاربردی (با توجه به نظر مشهور) ۲۱۲
- ۸- پیشنهاد های فقهی کاربردی (با توجه به نظر غیر مشهور) ۲۱۳
- سقط جنین و احکام آن ۲۱۳
- انگیزه های سقط جنین ۲۱۴
- دیدگاه فقه شیعه در مساله سقط جنین ۲۱۵

فصل پنجم

- نتیجه گیری ۲۲۲
- فهرست منابع ۲۲۵

چکیده

نام خانوادگی: نصیرپور	نام: رضا	شماره دانشجویی: ۹۱۱۱۷۱۲
عنوان پایان نامه: بررسی مسئله تنظیم جمعیت از دیدگاه فقه اسلامی		
استاد راهنما: دکتر سید حسین آل طه		
استاد مشاور: دکتر عبدالحسین رضایی راد		
درجه تحصیلی: کارشناسی ارشد	رشته: الهیات و معارف اسلامی	گرایش: فقه و مبانی حقوق اسلامی
دانشگاه: شهید چمران اهواز	دانشکده: الهیات و معارف اسلامی	گروه: فقه و مبانی حقوق اسلامی
تاریخ فارغ التحصیلی: شهریور ۹۱		تعداد صفحه: ۲۳۱
کلیدواژه‌ها: کنترل جمعیت، لزوم افزایش جمعیت، مخالفان و موافقان تکاثر جمعیت، قرآن و سنت، روش های ضد بارداری و احکام شرعی آنها		
<p>مسئله کنترل جمعیت دارای ابعاد بسیار گسترده و گوناگونی است، و ما در این پایان نامه سعی نموده ایم ابتدا کلیات نظر اندیشمندان مختلف را بیان نموده، و در پایان هر بخش به نقد و بررسی آرای ایشان در آن مبحث بپردازیم. لازم به ذکر است که برخلاف آراء مخالفان افزایش جمعیت، آراء موافقان بسط و گسترش چندان در جامعه نداشته است، در حالی که ما در تحقیقاتی که داشتیم به صحت نظریه لزوم افزایش جمعیت رسیدیم. بنابراین ما در قسم نظریات مخالفین با حذف موارد تکراری کلیات نظریات ایشان را مطرح نمودیم، به نحوی که تقریباً تمام مسائل کسانی که در این وادی نظری داده اند در این پایان نامه گنجانده شده است، و در مقابل در تأیید نظریه لزوم افزایش جمعیت به نحو تقریباً مبسوطی سعی نمودیم شبهات مخالفان را پاسخ دهیم تا این پایان نامه کاری جدید و جزو معدود تحقیقات جامع در تأیید نظریه دینی لزوم تکاثر و تناسل باشد.</p> <p>به بیانی دقیق تر از آنجا که نظریه دین در مورد لزوم افزایش جمعیت امری بدیهی و غیر قابل انکار است و امکان تغییر در احکام الهی دین وجود ندارد، مخالفین به جهت یافتن مفر و عدم مقابله صریح با دین به دنبال تغییر موضوعات رفتند تا از این طریق حکم را تغییر دهند، به عنوان مثال افزایش جمعیت را مساوق و هم معنا با گسترش فقر، افزایش جرم و جنایت، افزایش بیکاری و غیره قرار دادند، و آنگاه حکم موارد مذکور را بر آن بار کردند. این تحقیق ارتباط بین موارد فوق الذکر و مانند آنها را با مسئله افزایش جمعیت، اولاً از طریق علم تجربی و ثانیاً از طریق علم دینی در منابع قرآن و سنت رد نموده و لذا تبدیل موضوع را انکار می نماید. در بخشی دیگر اصل نظریه دین را در منابع دینی بررسی می نماید. و بخشی نیز به روش های ضد بارداری و احکام شرعی آنها اختصاص یافته است.</p>		

summary

Surname: nassirpour	Name : reza
Title : popoulation control survey from religious view	
Supervisor/s: dr.ale-taha	
Advisor/s: dr.rezayirad	
Degree: m.a(master of science)	
University: shahid chamran univer	
Faculty: faculty of law	Department : theology
Keywords : population -religion- adjustment generation	
summary: Population growing issue is so vast. We have tried to express different researchers out lines. Then at the end of each part we criticize their specific ideas. In addition,accordant ideas haven` t spread in comparison to oppositions. Whereas in our research we have found out the necessity of population growing never the less we delete the repeated items we have tried to express all opposition beliefs. In opposite,we have tried to finish their doubts about population growing theory. At the end we want to have such a new uncommon thesis in this field.	

حضرت امام خمینی رحمه الله :

در آرزوی بیداری ملت‌های مسلمان

اینها نقشه‌هایی بوده است که اینها درست کردند و کشیدند، و اینها را مقابل هم قرار دادند. و نمی‌دانم چه وقت می‌شود که مسلمین بیدار بشوند. چه وقت ممکن است که دولت‌های ما، ملت‌های اسلامی، چه وقت می‌خواهند چشم‌هایشان را باز کنند. آیا نمی‌فهمند؟ یا می‌فهمند و نمی‌کنند؟ اگر نمی‌فهمند، باید توجه کنند به مسائل که ببینند بدبختی مسلمین از کجا شروع می‌شود، و چه هست آن دردی که مسلمین را اینطور کرده که خزائن آنها را می‌برند و خودشان روی خزائن خودشان گرسنگی می‌خورند. این نفت به این سرشاری را بردند و ملت ما گرسنه مانده است. و همه جا همین طور. آیا مسلمین، و خصوصاً حکومت‌های اسلامی، چه وقت می‌خواهند بیدار بشوند؛ چه وقتی می‌خواهند اغراض شخصیه خودشان و آمال شخصی خودشان را کنار بگذارند و برای ملت‌ها خدمت بکنند؟ مسلمین یک میلیارد تقریباً جمعیتند. الآن یک میلیارد جمعیت دنیا را تشکیل می‌دهند. با دارا بودن همه چیز؛ ممالک غنی وسیع. و مملکت ایران ۳۵ میلیون حالا می‌گویند جمعیت دارد. وسعتش آنقدر است که برای صد و پنجاه میلیون تا دویست میلیون جمعیت کافی است. یعنی اگر دویست میلیون جمعیت داشته باشد، در ایران به رفاه زندگی می‌کنند.^۱

۱. صحیفه امام، ج ۷، ص: ۳۹۳

مقدمه

نگاه حیوانی و نگاه متعالی به انسان در بحث کنترل جمعیت

آنچه تا به امروز در مورد مسئله ی تنظیم جمعیت بحث شده است تماماً حول محور مسائل و احتیاجات حیوانی انسان است و نگاهی فراتر از حیوانیت، البته در نوع پیشرفته و صنعتی آن به انسان ندارد. به بیانی واضح تر آنچه مورد نیاز یک پرواربندی است در بحث کنترل جمعیت برای انسان مطرح شده است ولی در ابعاد وسیع تر؛ مانند احتیاج به فضای مناسب، غذا، امکانات بهتر و غیره. آنچه مسلم است در نظریه ی کنترل جمعیت، ابعاد وجودی انسان نادیده گرفته شده و اینکه ماهیت انسان چیست و می تواند به کجا برسد به هیچ انگاشته شده است. چگونه است که وقتی وجود محصولی مفید و پرسود شناخته می شود، آن را به تولید انبوه می رسانند؛ حتی اگر آن محصول، بعضاً برخلاف فلسفه ی وجودی اش مورد استفاده قرار گیرد و کاملاً به ضرر انسان عمل کند؟ ولی تولید نسل انسان را که خلیفه ی خدا بر روی زمین است، به بهانه های واهی کنترل می کنند؟.

البته چیزی که تأسف بار است این است که غریبان و استعمارگران این مسئله را خوب فهمیده اند که انسان به خصوص در جوامع اسلامی چه ظرفیت های والایی دارد که مانع پیشبرد اهداف استعماری ایشان است، به همین جهت هر جا که احساس خطر کنند، جلوی ازدیاد انسان ها را می گیرند و پرواضح است که این خطر را بیشتر در جوامع اسلامی به خصوص ایران احساس کرده اند؛ لذا بودجه های کلان و برنامه های وسیعی را برای این امر در نظر گرفته اند. در این میان متأسفانه برخی ساده اندیشان غرب زده، هر چه را که از جهان مدرن دیکته می شود بی چون و چرا می پذیرند. لذا استدلال های آن ها مبنی بر کنترل جمعیت را باور کرده اند و پذیرفته اند. چرا که همیشه گمان می کنند فقط غریبان هستند که می فهمند و بقیه عالم توان فهم و درک مسائل را ندارند.

بنابراین لازم است ابعاد وجودی انسان شناخته شود و ابزاری که نیاز است تا انسان به مراحل بالای تکامل برسد، معرفی شوند تا معلوم شود اگر انسان در مسیر فلسفه ی خلقت حرکت کند، نه تنها نباید تولید او را کنترل کرد، بلکه برای ازدیاد و تربیت او باید برنامه ریزی کرد.

فصل اول

تعاریف و کلیات

تعاریف

جمعیت

در لغت نامه دهخدا مفهوم کلمه «جمعیت» به این شرح بیان شده است: انجمن شدن، گردهم آمدن مردم بسیاری که در جایی گرد آیند، سکنه یک ده شهر ایلات و کشور. «جمعیت» یعنی فراهم آمدن و مجتمع شدن، متحد گشتن و نیز به معنی گروه مردم، انبوهی مردم، مردم بسیار که در یک جا گرد آمده باشند، نفوس یک شهر یا کشور^۱. به مجموعه ای از افراد که دارای اشتراکی با یکدیگر از جهات مختلف مثل مسائل قومی، نژادی، سیاسی، مذهبی بوده و در یک مکان با هم به سر می برند «جمعیت» می گویند، مثل جمعیت سیاه پوستان آمریکایی یا جمعیت ارامنه آذربایجانی ها.

تنظیم

معنی کلمه «تنظیم» در لغت نامه دهخدا چنین آمده است: مبالغه نظم (تاج المصادر بیهقی) در کشیدن جواهر به رشته و سخن در نظم (متهی الارب) در کشیدن جواهر به رشته و وزن ترتیب داده و سخن (ناظم الاطباء) جواهر به رشته کشیدن (آنتدراج) ترتیب شعر و به رشته کشیدن مروارید (ناظم الاطباء) و مجازاً به معنی درشتی امورات شهر و دیار (انتدراج) ترتیب و آراستگی و انتظام (ناظم الاطباء) ترتیب دادن (متهی الارب) «تنظیم» یعنی نظم دادن، سروسامان دادن، بسامان کردن، مرتب ساختن، پیوند دادن، آراستگی^۲.

^۱. فرهنگ عمید، حسن عمید، انتشارات امیرکبیر، چاپ اول، تهران، ۱۳۶۵، ج ۱، ص ۸۲۸.

^۲. فرهنگ معین، محمد معین، انتشارات امیرکبیر، چاپ نهم، تهران، ۱۳۷۵، ج ۱، ص ۱۱۵۲.